

lokalhistorie

Kontakt over de sju hav

I denne ukens lokalhistoriske tilbakeblikk skal vi se nærmere på hvilke muligheter hvalfangerne og familiene deres hadde til å ha kontakt med hverandre under fangstsesongen.

De viktigste kommunikasjonskanalene var brev, telegram og etter hvert radio, kun de færreste hvalfangere opplevde å få besøk av kona mens de var i isen.

Mens mennene var på hvalfangst hadde familiene kun begrenset anledning til å få kontakt med dem. Den vanligste måten å kommunisere på var via brev, og ektefellene benyttet gjerne disse til å skildre følelser for og lengsler etter hverandre og til å oppdatere hverandre på siste nytt. Selve brevvekslingen foregikk for kvinnenes del gjerne ved at de gjennom notiser i lokalavisene fikk vite hvor de ulike hvalfangstekspedisjonene befant seg, samt informasjon om når og hvor de kunne sende brev til disse. Fra kvinnene postet brevene og til de ankom mennene kunne det riktignok gå noe tid, i blant så lenge at de mottok flere brev på én gang. Som følge av den langsomme postgangen benyttet noen kvinner derfor anledningen til å sende med ektemennene brev allerede når de dro ut om høsten.

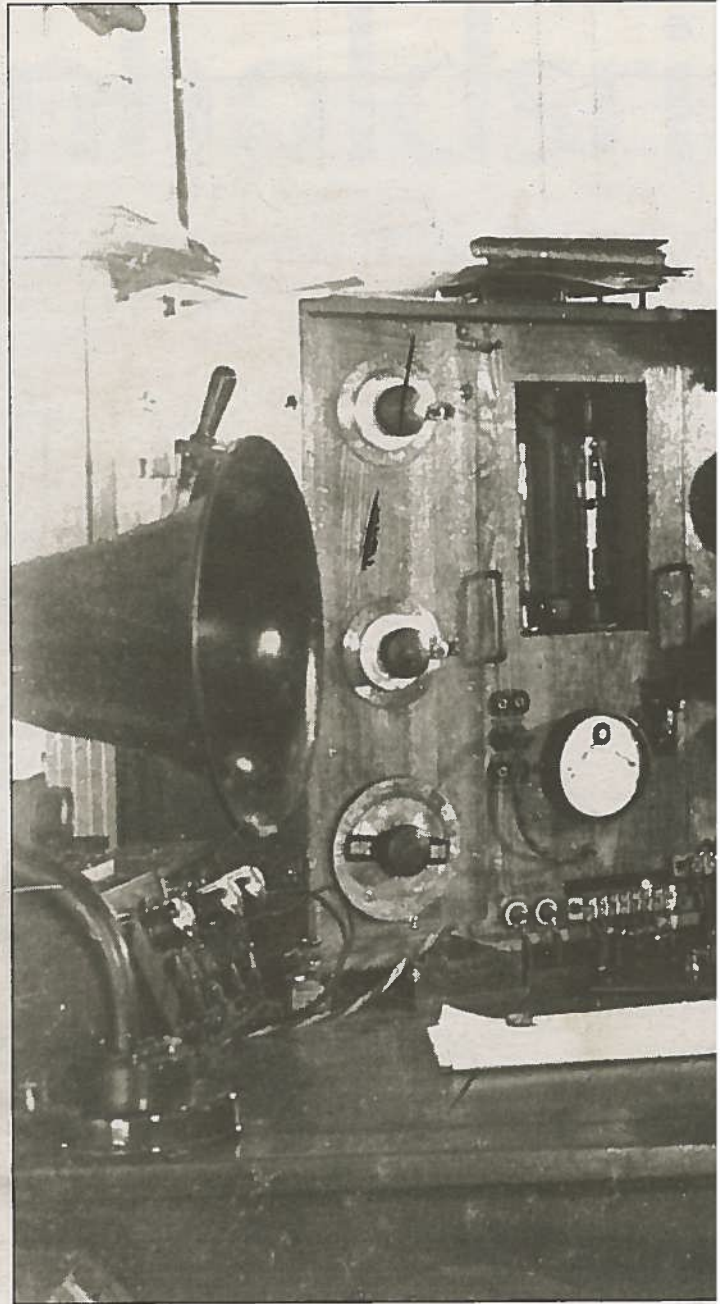
Bildet, som trolig er tatt på en av Thorshavnekspedisjonene på 1930-tallet, viser Fru Ingrid Christensen om bord på en av A/S Thor Dahls hvalbåter.

Brevutdelingen om bord på hvalbåtene og kokeriene var gjerne en stor begivenhet for mannskapet.

Telegram

Fra 1926 fikk hvalfangerfamiliene også mulighet til å kommunisere per telegram. Telegrammene kunne overføres direkte til ekspedisjonen mennene var med, men fordi denne kommunikasjonsformen var relativt kostbar, ble de

som oftest kun sendt ved spesielle anledninger slik som ved merke- og høytidsdager, eller hvis noe ekstraordinært hadde funnet sted hjemme slik som ved dødsfall og fødsler. Avsenderen kunne videre velge mellom standardiserte telegram der ordlyden var fastsatt, eller de kunne selv velge ordlyden for en litt større sum. Festtelegrammene med fargefulle dekorasjoner var kjærkomne gaver og livs-

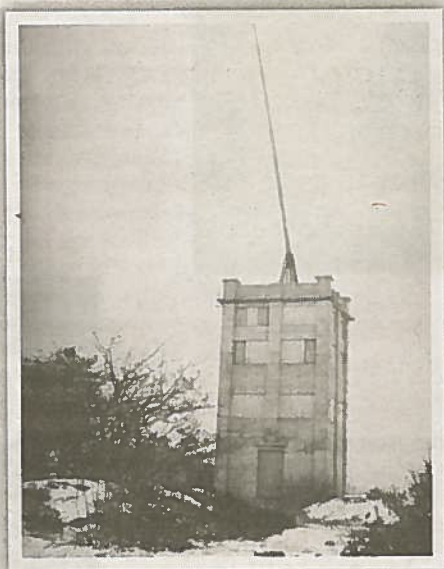
tegn for de der hjemme, og utgjorde ofte et høydepunkt i hvalfangerfamilienes julefeiring.

Radio

Fra og med 1950-tallet av ble det også mulig for mennene å ta telefonkontakt med familien over radiobølge via «Ljøme» og «Rogaland Radio», og dette ble særlig benyttet på opp- og nedtur fra feltet. Samtaler over radiobølgen kunne imidlertid lyttes til av alle via radioapparat, så ved mindre man ønsket

å dele privat informasjon med hundrevis av tilhørere, måtte disse samtaler holdes diskret. Likevel hendte det ofte at ivrige hvalfangerhustruer glemte dette når de endelig fikk høre sin manns stemme, og mange husker derfor å ha overhørt rett så private samtaler over radioen når hvalfangerne nærmet seg Norge på hjemturen. Av denne grunn minnes også flere tidligere hvalfangerhustruer snarere radiokommunikasjonen som en kilde til underholdning, enn en kilde

FØR OG NÅ

Bingentårnet

Bingentårnet var et støpt radioamatørtårn som ble bygget på toppen av Kråkås på Hasle før siste verdenskrig. Tårnet ble bygget av ingeniør, radioforhandler og innehaver av foretningen «Bingens Elektromagasin», Oliver Bingen, og skal ha hatt en grunnflate på 5 X 5 meter og vært 12 meter høyt. Antennemasten skal ha raget ytterligere 20 meter over tårnets topp. Ved hjelp av tårnet kunne Bingen kringkaste radioamatørstasjonen «Stratos» med en effekt på 50 watt, noe som var den største, tillatte effektstyrke i Norge på denne tiden. Bingen oppnådde både radiokontakt med utenlandske radioamatører i Amerika, Australia og Syd-Afrika og med hvalfangere på vei til feltet. Signaturen hans, LA1F, var en av de første lisenser som ble gitt her til lands.

Her kan det også nevnes at det å drive med radio til tider også kunne være risikofyllt. Høsten

Telegrafist i arbeid på FLK «Antarctic» i 1930.

til egentlig kontakt med ektemennene.

Besøk i isen

Få hvalfangerhustruer fikk anledning til å reise ned til Antarktis selv, men mange kunne godt ha tenkt seg å reise dersom de hadde fått tilbud om det. De få kvinnene som fikk muligheten til å komme på besøk i isen, var gjerne hustruer av sentrale aktører innen hvalfangstnæringen. Den kanskje mest kjente

i denne sammenhengen er Fru Ingrid Christensen, som var i Antarktis ved flere anledninger sammen med ektemannen, rederen og hvalfangstpionéren Lars Christensen. Hun var også delaktig i oppdagelsen av Prins Harald Kyst i Dronning Maud Land.

Familiens hverdagsliv

Det at familiene hadde begrenset kontakt med hvalfangerne under fangstsesongen satte

igjen et tydelig preg på familienes hverdagsliv hjemme. For kvinnenes del betydde det for eksempel ofte at de måtte ta løpende avgjørelser i forhold til barna og husholdet nærmest på egenhånd dersom noe inntraff mens mennene var ute. For mange kunne det å ha lite kontakt med ektefellen også være utfordrende rent følelsesmessig, og flere forhenværende hvalfangerhustruer forteller at de opplevde det som at det reelle

Brevutdeling om bord på et hvalkokeri, trolig tidlig 1950-tall.

RADIO-TELEGRAM	Sted	No.	Dato	Time	Bl.
	Sandefjord	1	19	18/10	112
	RET- i Thorshavet Rogalandradio				2
MOTT.					
Lg.	18/10	1120	ED.		
Tulla kom mandag gratulere som bestefar alt vel med oss alle					
Hilsen					

Ved barnefødsler hjemme sendte gjerne familien et telegram til hvalfangeren for å fortelle den glade nyheten.

samlivet med mennene på mange måter var begrenset til det halve året de var hjemme. Det er derfor kanskje ikke så rart at mange familier så frem til hvalfangernes hjemkomst om våren og til å være en «hel» familie i noen måneder igjen.

Har du noe å bidra med?

Hvalfangstmuseet i Sandefjord mottar gjerne foto, brev/andre dokumenter og eventuelt gjenstander. Materiale tilknyttet

hvalfangernes familie og livet hjemme er av særlig interesse. Ta gjerne kontakt på e-post hvalfangstmuseet@vestfoldmuseene.no eller telefon 947 93 341. (Foto: Hvalfangstmuseets og Vestfoldmuseenes logoer).

Tekst: Hanne Garmel
Foto: Hanne Garmel og Hvalfangstmuseets arkiv

1940 ble Oliver Bingen kontaktet av medlemmer av den lokale motstandsgruppen Ask og bedt om å lage en radiosender som skulle brukes til å drive spionasje mot tyskerne. Bingen nektet å gjøre dette fordi han anså det som for farlig, men gikk likevel med på å levere deler til en radiosender som Askgruppen plasserte i en hytte ved Goksjø. Etter hvert fattet okkupasjonsmaktene interesse for Askgruppens arbeid, og i 1941 ble både gruppen og Bingen opprullet av Abwehrs Osloavdeling og agent Raymond Kolberg etter at han hadde tatt kontakt med Bingen og utgitt seg for å være motstandsmann med ønske om å kjøpe radiosender. Askgruppens medlemmer og Bingen arresteres av Gestapo og idømmes strenge straffer. Oliver Bingen dømmes den 13. november 1941 til 3 år i tukthus i Tyskland, men kom-

mer seg gjennom oppholdet med livet i behold.

Bingentårnet ble revet rundt 1970 i forbindelse med boligbygging, og området der tårnet stod er i dag tett bebygd.

(Kilder: Christophersen, Egil (1989). *Vestfold i krig*, Davidsen, Roger (2008) *Et sted i Sandefjord: lokalhistorisk stedsnavnsleksikon*, Hoffstad, Arne og Knut Berg (1983) *Sandefjords historie - sett gjennom Sandefjords blads spalter: 1861-1983*. Bind 1 - 1861-1940, Olstad, Finn (1997). *Sandefjords historie*. Bind 2: *En vanlig småby?*)

Tekst: Hanne Garmel
Foto før: Finn Olstad
Foto nå: Hanne Garmel

MINNER
FRA NÆR
FORTID

SANDEFJORD LOKALHISTORISKE SENTER

på Pukkestad gard

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen mrk. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når og helst med en liten beskrivelse. Husk navn og adr. på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til: lokalhistorie@sb.no

Sandefjord Lokalhistoriske senter info-gruppe:

består av redigerer Harald Fevang og medarbeiderne, Kirsten Wang Henriksen, Otto Ågesen, Roger Davidsen, Ragnar Iversen, Tore Sandberg, Bjørn Hoelseth, Dag Ingemar Børresen, Sven Erik Lund, Gro Midttun og Bjørn Marum Olsen. Kontaktperson: Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154 – sv-er-lu@online.no